

Sammanställning av uppgifter från lärarenkät för ämnesprov i svenska och svenska som andraspråk årskurs 3, VT 2016

I anslutning till 2016 års ämnesprov i svenska och svenska som andraspråk för årskurs 3 har lärarna haft möjlighet att delta i en enkätundersökning om olika aspekter av provets utformning och genomförande. Enkäten har fyllts i av 791 lärare jämfört med 1278 lärare år 2015, alltså en minskning med 40 %. Av de 791 lärare som svarat på enkäten 2016 undervisar 68,5 % (543 stycken) endast i svenska, 2,8 % (22 stycken) endast i svenska som andraspråk och 28,3 % (224 stycken) i båda ämnena.

Knappt tre fjärdedelar av lärarna, 74,1 %, uppger att alla deras elever i årskurs 3 utförde provet. 25,5 % svarar att en eller flera elever inte har gjort provet. Det kan alltså betyda att nästan alla elever i klassen har gjort provet, men det skulle i extremfallet även kunna betyda att ingen elev i klassen gjort det. Vidare kan det betyda att en eller flera elever missat antingen hela provet eller ett enstaka delprov. Den enskilt vanligaste anledningen till att en elev inte gjort provet uppges vara att eleven är nyanländ till Sverige och inte behärskar språket (uppemot hundra svar). Vidare har elever undantagits provet på grund av att de har, eller är under utredning för, någon form av språkstörning eller annan funktionsnedsättning eller för att de följer särskolans läroplan. Cirka 30 lärare uppger att en eller flera elever inte utfört provet eftersom de inte bedömts besitta tillräckliga kunskaper för att klara det, i vissa fall med rektors eller specialpedagogs beslut som grund. Några uppger att elever med hög frånvaro, i vissa fall på grund av sjukdom, inte har gjort provet.

Åsikter om provet avseende tema, elevanpassning och genomförande

Temat för årets prov var *Vatten*. Många lärare kommenterar positivt om valet av tema och anser det vara bra och elevnära. Enstaka lärare tycker att havsdjuren i delprov C och H är svåra för eleverna att förstå eftersom de aldrig har hört talas om dem förut. I tabell 1 redovisas lärarnas åsikter om provet som helhet.

Tabell 1. Vad anser du om ämnesprovet i svenska/svenska som andraspråk som helhet?

Bra	Ganska bra	Mindre bra	Dåligt	Totalt
582	180	8	3	773
73,6 %	22,8 %	1 %	0,4 %	97,7 %

Som tabellen visar tycker nästan tre fjärdedelar av lärarna som besvarat enkäten att provet är bra och de flesta övriga att det är ganska bra. Endast 1,4 % anser att provet är mindre bra eller dåligt. Flera kommenterar att provet ger en bra helhetsbild av elevernas kunskaper i ämnet och täcker in stora delar av läroplanen. Andra belyser baksidan av provets omfattning, nämligen att det tar lång tid att utföra och rätta, vilket tar tid från undervisningen. Vissa tycker att det är för många delprov. Ganska många menar att kravnivån är för låg och att det händer att elever klarar ämnesprovet men inte målen för årskurs tre, vilket är svårt att förklara för elever och föräldrar. Några tycker att provet är onödigt omfattande med tanke på att de redan har bra koll på sina elevers kunskapsnivå.

Lärarna verkar i stort ha upplevt positiva reaktioner om provet från eleverna. Nedan redovisas svaren på frågan om elevernas reaktioner.

Tabell 2. Hur var elevernas reaktioner på ämnesprovet i svenska/svenska som andraspråk?

I huvudsak positiva	I huvudsak negativa	Både positiva och negativa	Varken positiva eller negativa	Ej aktuellt	Totalt
708	3	54	15	3	783
89,5 %	0,4 %	6,8 %	1,9 %	0,4 %	99 %

Många lärare uppger att eleverna tyckte det var roligt att göra provet. Texten om badhuset var lätt att relatera till och havsdjuren var spännande och intressanta för eleverna. De negativa reaktionerna berodde ofta på att provsituationen var stressig för vissa elever eller att de var provtrötta efter så många delprov, både i svenska och i matematik.

I enkäten efterfrågas hur provet har fungerat för elever som följer kursplanen i svenska som andraspråk. I tabell 3 redovisas resultatet.

Tabell 3. Hur har ämnesprovets olika delar funderat för elever som följer kursplanen i svenska som andraspråk?

	Bra	Ganska bra	Mindre bra	Dåligt	Totalt
Antal	279	172	42	8	501
Andel av de 501 som svarat	55,6 %	34,3 %	8,3 %	1,6 %	

Majoriteten av lärarna anser att ämnesprovet har fungerat bra. Några kommenterar att temat var lätt att förstå vilket underlättade, medan andra uppger att genomförandet underlättades av möjligheten till stöd från exempelvis studiehandledare. De som uppger att provet har fungerat mindre bra eller dåligt menar att skriv- och läsförståelsedelarna är svåra för andraspråkselever, framför allt för att de saknar ordförrådet som krävs för att förstå och konstruera texter med svåra eller obekanta ord. Några svarar att affischen var svår att relatera till eftersom den beskrev en plats som många aldrig hade varit på.

I enkäten efterfrågas vidare hur provet har fungerat för elever med funktionsnedsättningar. I tabell 4 redovisas resultatet.

Tabell 4. Hur har ämnesprovets olika delar fungerat för elever med någon form av funktionsnedsättning?

	Bra	Ganska bra	Mindre bra	Dåligt	Totalt
Antal	247	243	84	22	596
Andel av de 596 som svarat	41,4 %	40,8 %	14,1 %	3,7 %	

Lärarna uppger i huvudsak att provet fungerat bra för elever med funktionsnedsättning. Många kommenterar att anpassningar såsom att eleven får sitta i enskilt rum, sitta med specialpedagog eller få längre tid på sig har möjliggjort genomförandet. Att göra skrivdelarna på dator uppges också ha varit hjälpsamt. Bland dem som uppger att provet fungerade mindre bra eller dåligt för elever med funktionsnedsättning framhålls skriv- och läsförståelsedelarna som speciellt svåra. I synnerhet

textmängden uppges vara skälet till svårigheterna, snarare än texternas svårighetsgrad. Även svarsalternativens snarlikhet i läsförståelsen uppges ha försvårat för eleverna. Några menar att man inte bör kräva att elever med dyslexi ska kunna avkoda texterna själva utan låta dessa få texten uppläst, vilket är vad dessa elever är vana vid i det övriga skolarbetet enligt vissa lärare. En lärare kommenterar att så stora anpassningar gjordes att provresultatet inte gick att bedöma; eleven fick texterna upplästa av en pedagog.

Lärarinformationen har fått positiva reaktioner i stort. I tabell 5 redovisas resultatet.

Tabell 5. Var lärarinformationen tillräckligt informativ?

Ja	I stort sett	I viss mån	Nej	Totalt
624	149	5	1	779
78,9 %	18,8 %	0,6 %	0,1 %	98,4 %

Nästan fyra femtedelar av lärarna anser att lärarinformationen var tillräckligt informativ. Flera kommenterar dock är att man önskar utförligare information om vilka anpassningar man kan göra för elever med särskilda behov. Även mer information om hur resultaten ska rapporteras in efterfrågas. Några vill att all information om varje delprov ska finnas på ett och samma ställe, istället för utspritt i flera häften. Två lärare tycker att det är ottydligt i vilket ordning delproven ska göras. Vissa lyfter fram att det är ottydligt huruvida eleven får fråga läraren frågor under utförandet.

Trots att ämnesprovet ofta kritiserar för att det är för tidskrävande anser de flesta att omfattningen är lagom, vilket visas i tabell 6.

Tabell 6. Vad anser du om omfattningen av ämnesprovet i svenska/svenska som andraspråk?

Alldeles för omfattande	Lagom omfattande	Borde vara mer omfattande	Totalt
66	692	3	761
8,3 %	87,4 %	0,4 %	96,2 %

En stor majoritet av lärarna anser alltså att provet är lagom omfattande. Flera kommenterar att alla delprov behövs för att få en heltäckande bild av elevens kunskapsnivå. Dock kommenterar ca 30 lärare att det är för många delprov och att det är svårt att få tid för allt. Ett antal vänder sig specifikt mot att både delprov A, D och E ska genomföras enskilt, något som försvåras ytterligare när elever är sjuka. Några lärare som har många elever som kräver anpassningar såsom att sitta enskilt uppger att detta försvårar genomförandet ytterligare.

Åsikter om delproven

I detta avsnitt presenteras lärarnas enkätsvar angående de olika delproven. Frågorna rörde delprovets generella kvalitet, deras svårighetsgrad och förhållande till läroplanens kravnivå. I tabell 7 redovisas lärarnas uppfattning om de åtta delproven.

Tabell 7. Vad är din uppfattning om delproven i svenska/svenska som andraspråk?

	Bra	Ganska bra	Ganska dåligt	Dåligt	Totalt
Delprov A	481 60,8 %	221 27,9 %	68 8,6 %	16 2 %	786 99,4 %
Delprov B	685 86,6 %	96 12,1 %	6 0,8 %	0 0 %	787 99,5 %
Delprov C	676 85,5 %	100 12,6 %	8 1 %	2 0,3 %	786 99,4 %
Delprov D	678 85,7 %	97 12,3 %	10 1,3 %	1 0,1 %	786 99,4 %
Delprov E	655 82,8 %	115 14,5 %	15 1,9 %	0 0 %	785 99,2 %
Delprov F	684 86,5 %	97 12,3 %	7 0,9 %	0 0 %	788 99,6 %
Delprov G	659 83,3 %	112 14,2 %	14 1,8 %	2 0,3 %	787 99,5 %
Delprov H	673 85,1 %	89 11,3 %	14 1,8 %	5 0,6 %	781 98,7 %

Åsikterna om delproven är i stort sett lika för delprov B-H, där över 80 % tycker att delproven är bra. Delprov A sticker ut då färre tycker att delprovet är bra och många fler tycker att det är ganska dåligt i jämförelse med övriga delprov. Kritiken handlar om att delprovet upplevs för lätt eller onödigt. Att beskriva var lådan är i vattnet var för uppenbart för att ge eleverna möjlighet att förklara noggrant. Många uppger att det var svårt att bedöma om elevens förklaring var tillräckligt noggrann. En lärare efterfrågar att A-delen ska samordnas med det muntliga delprovet i matematik.

En kritik som riktades mot delprov B var att det finns ofullständiga meningar i den skönlitterära text som ligger till grund för delprovet. Dessa meningar kunde vara svåra för en del elever att förstå.

Angående delprov C reagerar en lärare på liknelsen att bläckfisken blir röd "precis som när du blir arg" vilket läraren anser exkluderar elever med annan hudfärg än vit.

Några anser det konstigt att det inte står i bedömningsanvisningarna hur man ska hantera en text i delprov F/G som inte håller sig till temat *Vatten* trots att detta är med i instruktionerna.

Ett antal lärare upplever att delprov H fokuserar alltför mycket på minne och för lite på elevens förmåga att skriva en faktatext. I tabell 8 redovisas lärarnas uppfattning om delprovets svårighetsgrad.

Tabell 8. Hur bedömer du svårigheten på respektive delprov?

	För lätt	Lagom	För svår	Totalt
Delprov A	181 22,9 %	601 76 %	4 0,5 %	786 99,4 %
Delprov B	30 3,8 %	741 93,7 %	19 2,4 %	790 99,9 %
Delprov C	28 3,5 %	744 94,1 %	17 2,1 %	789 99,7 %
Delprov D	35 4,4 %	745 94,2 %	8 1 %	788 99,6 %
Delprov E	48 6,1 %	735 92,9 %	5 0,6 %	788 99,6 %
Delprov F	36 4,6 %	748 94,6 %	5 0,6 %	789 99,7 %
Delprov G	89 11,3 %	689 87,1 %	9 1,1 %	787 99,5 %
Delprov H	38 4,8 %	726 91,8 %	22 2,8 %	786 99,4 %

Likt i tabell 7 är åsikterna om delprov B-H ganska lika. Omkring 90 % av lärarna anser att svårigheten är lagom. Delprov A sticker ut och upplevs av många som för lätt. Trots att många kommenterar att delprov A är för lätt skriver några att utlandsfödda elever hade svårt att förstå sig på miljön eftersom många aldrig har varit vid havet. Många kommenterar också att delprov G var för lätt, vilket också visar sig i frågan om delprovets kravnivå som redovisas i tabell 9.

Tabell 9. Vad anser du om kravnivån för respektive delprov med tanke på kunskapskraven i svenska/svenska som andraspråk för årskurs 3?

	För låg	Lämplig	För hög	Totalt
Delprov A	161 20,4 %	615 77,7 %	2 0,3 %	778 98,4 %
Delprov B	40 5,1 %	727 91,9 %	12 1,5 %	779 98,5 %
Delprov C	39 4,9 %	726 91,8 %	12 1,5 %	777 98,2 %
Delprov D	56 7,1 %	719 90,9 %	3 0,4 %	778 98,4 %
Delprov E	62 7,8 %	710 89,8 %	5 0,6 %	777 98,2 %
Delprov F	78 9,9 %	697 88,1 %	3 0,4 %	778 98,4 %
Delprov G	183 23,1 %	591 74,7 %	5 0,6 %	779 98,5 %
Delprov H	64 8,1 %	694 87,7 %	17 2,1 %	775 98 %

Även här sticker delprov A ut och anses för lätt av en femtedel av lärarna. Delprov G anses också ha en för låg kravnivå. Uppemot 40 lärare kommenterar att kravet på tre fullständiga meningar med stor bokstav och punkt inte är rimligt, eftersom en tillräckligt lång text ofta klarar sig även om meningsbyggnaden generellt är dålig. Några reagerar också på formuleringen "ett antal formord"

vilket anses otydligt. Flera lärare har åsikter om delprov H. Någon tycker att man bör bedöma stavning även här, andra att alla stödord ska vara med i texten för att nå kravnivån.

I enkäten efterfrågas även om eleverna skrev delprov H för hand eller på dator. Resultatet redovisas i tabell 10.

Tabell 10. Hur många av dina elever har skrivit faktatexten (delprov H) på dator/motsvarande?

Alla	Nästan alla	Hälften	Ett fåtal	Inga	Totalt
40	15	14	240	476	785
5,1 %	1,9 %	1,8 %	30,3 %	60,2 %	99,2 %

Majoriteten svarar att inga av deras elever har skrivit på dator eller liknande. Flera kommenterar att elever med funktionsnedsättningar har använt dator, men endast ett fåtal svarar att alla skriver på dator eller ipad/lärplatta.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att delprov A och G har fått mest kritik av lärarna för att vara för lätta, medan resten av delproven mestadels mottagits positivt.

Åsikter om bedömningen av provet

Vid bedömningen av provet har lärarna haft stöd av bedömningsanvisningar och elevexempel. Lärarnas åsikter om bedömningsanvisningarnas kvalitet redovisas i tabell 11.

Tabell 11. Gav bedömningsanvisningarna dig tillräckligt underlag för din bedömning?

Ja	I stort sett	I viss mån	Nej	Totalt
494	264	22	5	785
62,5 %	33,4 %	2,8 %	0,6 %	99,2 %

De flesta anser att bedömningsanvisningarna var tillräckliga, men drygt en tredjedel saknar något. Många lärare efterfrågar ett bredare urval av elevexempel, framför allt på skrivdelarna, både för svenska och för svenska som andraspråk. Skrivdelarna anses generellt vara svåra att bedöma. Några efterfrågar även fler elevexempel på högläsningdelen.

Nedan redovisas resultatet av frågan om lärarna har ändrat uppfattning om elevens kunskaper efter ämnesprovet i årskurs 3.

Tabell 12. Har du ändrat uppfattning om elevernas kunskaper i svenska/svenska som andraspråk efter provet?

Ja	I viss mån	Nej	Totalt
10	229	528	767
1,3 %	29 %	66,8 %	97 %

Bara drygt en procent uppger att de har ändrat uppfattning, men nästan en tredjedel har ändrat uppfattning i viss mån. Två tredjedelar uppger att de inte har ändrat uppfattning om elevernas kunskaper. Några kommenterar att eleverna har presterat bättre än vad de förväntade sig.

Tabell 13. Vad är din uppfattning om:

	Bra	Ganska bra	Ganska dåligt	Dåligt	Totalt
Elevens självbedömning	403 50,9 %	320 40,4 %	34 4,3 %	9 1,1 %	766 96,8 %
Kunskapsprofilen	330 41,8 %	313 39,6 %	33 4,2 %	14 1,8 %	690 87,2 %

Lärarna är generellt positiva till elevens självbedömning, där eleverna får värdera sina egna kunskaper. Flera kommenterar att eleverna ofta värderar sin kunskap för lågt och några att det är svårt för eleverna att uppskatta sin egen förmåga på grund av deras låga ålder. Kunskapsprofilen upplevs också positivt av en stor majoritet men det framkommer i kommentarerna att inte alla använder kunskapsprofilen. Vissa menar att det är en alltför stor arbetsbelastning. Några konstruerar egna dokument som liknar kunskapsprofilen. En del betonar att kunskapsprofilen är bra att visa i kontakt med elevernas föräldrar.

Hur ämnesprovet bedöms varierar på landets skolor. Sambedömning är vanligt men skiljer sig från skola till skola. I tabell 14 visas distributionen av lärarnas bedömningsmetoder. Då vissa har valt fler än ett svarsalternativ är det totala antalet svar större än antalet enkätsvar.

Tabell 14. I min undervisningsgrupp har ämnesprovet i svenska/svenska som andraspråk bedömts:

Samtliga elevprestationer har sambedömts	148	18,7 %
Många elevprestationer har sambedömts	222	28,1 %
Vissa elevprestationer har sambedömts	348	44 %
Samtliga elevprestationer har bedömts av mig ensam	90	11,4 %
Samtliga elevprestationer har bedömts av annan lärare	36	4,6 %
På annat sätt	17	2,1 %
Totalt	861	

Tabell 14 visar att den vanligaste bedömningsformen (44 %) är att vissa elevprestationer sambedöms. Detta kan antingen innebära att vissa delprov sambedöms, vanligen skrivdelarna, eller att svårbedömda elevers prov sambedöms. En del lärare kommenterar att man har samarbetat inom kommunen med bedömningen. I vissa fall har kommunen ordnat träffar där lärarna kan hjälpas åt med svårbedömda prov. Flera svarar att de har tagit hjälp av kollegor vid oklarheter. Ett antal har samarbetat med en eller flera andra lärare och bedömt varandras prov. Enstaka fall av central rättning har förekommit.

Sammanfattningsvis har bedömningsanvisningarna uppskattats av majoriteten av lärarna. Det är vanligt att delar av provet sambedöms och elevens självbedömning samt kunskapsprofilen har fått ett ganska positivt mottagande. Ämnesprovet har inte lett till ändrat uppfattning av elevernas förmågor för de flesta lärare men har i många fall tydliggjort någon aspekt av en elevs kunskapsnivå.

Övriga synpunkter

I slutet av enkäten gavs möjligheten att uttrycka övriga synpunkter på ämnesprovet. En praktisk fråga som flera tar upp är att provet förpackas på ett sätt som gör att uppackningen blir tidskrävande. Några efterfrågar att proven ska förpackas delprovsvis, istället för per elev. En annan praktisk svårighet vid genomförandet av provet som några lärare tar upp är att klassen blir utan lärare vid de individuella provdelarna eller om eleverna blir klara olika fort vid skriv- och läsförståelsedelarna. Ett antal lärare efterfrågar större likvärdighet mellan ämnesproven i svenska och matematik, exempelvis sammanslagning av bedömningsunderlagen för de båda proven.